

Et nyt fundament

Er det overhovedet muligt at forestille sig et samfund, som i er balance med den natur, vi er afhængige af, og som uden at drive rovdrift på Jordens ressourcer kan eksistere langt ud i fremtiden. Er det ikke den drøm, vi burde forfølge? Eller er det bare en luftig og naiv, romantisk drøm, som ikke tager hensyn til menneskers evige stræben efter magt og velstand?

Men selv om der er meget grådighed og stræben efter magt i menneskehedens historie, så handler historien mindst lige så meget om samarbejde og sociale fællesskaber. Uden dem ville menneskehedens lange historie hurtig være endt, når klimaomvæltninger og ødelæggende epidemier kastede samfundene ud i kaos. Derfor er der også grund til at tro, at mennesket kan komme igennem den kommende krise og måske finde fodfæste i en drøm om at skabe et nyt samfund, som ikke er baseret på blind søgen efter velstand, men i stedet det gode liv for alle og ikke bare for dem, der kortvarigt sidder på magten og pengene. Et samfund, der er i balance med den natur, vi er en del af, og ikke i evig krig med den.

Grundlæggende værdier

Udgangspunktet for drømmen om et økosamfund bør være enighed om nogle grundlæggende værdier. Disse værdier skal afspejles i alle de øvrige retningslinjer for samfundet. Her er valgt tre grundlæggende sæt af værdier som udgangspunkt for, hvilke krav der skal stilles til et fremtidigt økosamfund. Værdier, som desværre langt fra er til stede i det samfund, vi i dag lever i.

Disse værdier er:

- at samfundet skal eksistere sammen med og i balance med den omgivende natur frem for at føle sig hævet over denne med ret til at udnytte den for at berige sig. Vi skal med andre ord genfinde respekten for livet på Jorden og ikke bare se den som en kilde til ressourcer, vi kan plyndre, som det passer os, for at øge vores velstand
- at de nødvendige ressourcer, der kræves for at opretholde et langtidsholdbart samfund, der tilfredsstillter menneskets basale behov, skal fordeles ligeligt blandt samfundets medlemmer
- at samfundet skal eksistere i en fredelig sameksistens både internt og med de omgivende samfund. Man kan sige, at dette også er en forudsætning for, at man kan leve i harmoni med den omgivende natur.

Grundlæggende værdier for et økosamfund:

- *Balance og sameksistens med og respekt for miljø, natur og dyreliv.*
- *Tilfredsstillelse af basale behov.*
- *Ligelig fordeling af nødvendige ressourcer.*
- *Respekt og fredelig sameksistens mellem mennesker.*

Disse værdier er grundlæggende og udgangspunktet for det fundament, samfundet skal hvile på. Disse værdier er på flere måder i modstrid med de værdier, vores nuværende kapitalistiske samfund bygger på. Den private ejendomsret til jorden og de ressourcer, den indeholder, er ikke blandt de grundlæggende værdier, ligesom retten til at tjene penge på andre menneskers arbejde heller ikke er det.

De basale behov

Det første, helt fundamentale krav til et økosamfund (såvel som til et hvilket som helst andet samfund) må være, at det skal opfylde de basale fysiske og psykiske behov for at leve et godt liv for alle samfundets medlemmer. Man skulle umiddelbart tro, at i hvert fald de velstående vestlige lande i dag er i stand til at opfylde dette krav. Men ser vi nærmere efter, viser det sig, at dette langt fra er tilfældet. Tværtimod er vi, også i Danmark, meget langt fra at opfylde dette krav.

De basale fysiske behov, der skal opfyldes for at opretholde livet uden risiko for vores sundhed, er rent drikkevand, ren luft, en tilstrækkelig, varieret og ikkeforurenede kost, der indeholder de elementer, kroppen har brug for, samt beskyttelse imod underafkøling og overophedning af kroppen i form af klæder og bolig.

Rent drikkevand er et af de mest basale fysiske behov. Hvis vi ikke har adgang til rent drikkevand, risikerer vi infektioner og forgiftninger, som kan føre til sygdom og for tidlig død. I Danmark får vi drikkevand fra grundvandet, og det burde være rent vand af høj kvalitet. Sådan var det også engang. I dag er vores grundvand langt fra rent. I prøver fra vandværkernes vandboringer finder man et stigende antal miljøfremmede, kemiske forbindelser. Pesticidrester, stoffer, der bruges i plastindustrien og PFAS-stoffer, er nogle af de kemiske forbindelser, der optræder i vores drikkevand, og vi kender endnu ikke de langsigtede, sundhedsmæssige konsekvenser af at indtage disse stoffer dagligt. Ser vi på resten af verden, er rent og tilstrækkeligt drikkevand langt fra en selvfølgelighed.

Ligesom vand er livsvigtigt for os, kan vi ikke leve uden at trække vejret. Vi kan overleve uden vand i op til en uge afhængigt af omstændighederne. Men

vi kan ikke overleve i mere end nogle få minutter uden at trække vejret. Mellem 8.000 og 9.000 liter luft passerer gennem vores lunger hvert døgn, for at vi kan optage den ilt, der er nødvendig for kroppen. Derfor er det indlysende, at det er vigtigt for vores helbred, at denne luft er ren. Men det er den ikke. Man regner med, at der i Danmark hvert år dør cirka 4.000 mennesker for tidligt på grund af luftforurening, og problemet er ikke bare dansk, men globalt.

Hvad så med vores mad? Man skulle tro, at alle burde kunne få en sund og varieret kost i et velstående land som Danmark. Og det er da også muligt at købe sunde, økologiske grøntsager, kød, brød og mange andre dagligvarer. Men udvalget er lille, varerne dyre og ofte skal man i specialbutikker for at få et større udvalg af den type fødevarer.

Til gengæld er der et kæmpe udvalg af billige fødevarer, hvad enten det er sprøjtede danske og udenlandske grøntsager og frugter og mængder af billig kød fra danske og udenlandske husdyrfabrikker, i dagligvarebutikkerne. Hertil kommer en sand overdådighed af industrielt producerede fødevarer fra brød, kager og slik til morgenmadsprodukter og meget andet. Fælles for dem er, at de er produceret af billige råstoffer, men med en stor, nøje afmålt mængde af fedt, sukker og salt tilsat smagsregulatorer og emulgatorer og forarbejdet til en konsistens, som gør fødevarerne letfordøjelige og smagsoptimerede, rettet imod at få os til at spise så meget som muligt af dem. Det samme gør sig gældende for det stadigt voksende udvalg af færdigretter, man kan få leveret lige til døren uden nogen form for besvær med indkøb og tilberedning.

Konsekvensen er, at de sunde, men dyre fødevarer bliver valgt fra, mens de dårlige og billige fødevarer bliver foretrukket af langt de fleste mennesker. Resultatet viser sig blandt andet som en voldsom stigning i antallet af overvægtige og i antallet af diabetes-2-tilfælde. Andre sygdomme som kræft, demens med flere er ligeledes relateret til dårlige fødevarer og et sundhedsfarligt miljø. Skal man opfylde kravet om en sund og varieret kost i det nuværende samfund, kræver det altså dels, at man er meget bevidst om sit valg af fødevarer, og dels, at man har mulighed for at betale det, det koster.

Kravet om en sund og tryk bolig burde være til at opfylde i et rigt land som Danmark. Men alligevel er op imod 6.000 mennesker hjemløse, og mange

mennesker bor stadig i sundhedsfarlige boliger. Samtidig bor mange i boliger, som er langt større, end de reelt har behov for.

Vi må konstatere, at vores velstand ikke har gjort os i stand til at sørge for selv de mest basale fysiske krav til et sundt og godt liv for en stor del af befolkningen i Danmark såvel som i resten af verden. Tværtimod går udviklingen på mange områder faktisk den modsatte vej på trods af vores stadigt stigende velstand.

Men hvad så med de psykiske behov?

Ud over de rent fysiske behov, der skal tilfredsstilles, for at kroppen kan overleve og fungere, har mennesker også nogle psykiske behov, som skal opfyldes, for at vi kan leve et godt liv og holde os mentalt sunde og velfungerende.

Behovet for tryghed og sikkerhed i vores hverdag er et af de mest basale psykiske behov. Vi skal kunne føle os trygge ved, at vi både i morgen og længere ud i fremtiden kan få noget at spise og drikke, at vi har et sted at bo, og at vi er i sikkerhed i vores hjem, og hvor vi færdes i hverdagen.

Om vi har den tryghed afhænger meget af, hvor i verden vi lever. I mange fattige lande er den tryghed kun i et meget ringe omfang til stede, og selv i de rige, vestlige lande er den tryghed meget afhængig af, hvor man bor, og den kan være helt fraværende, hvis man befinder sig i et krigsramt eller krigstruet område.

Grundlæggende er også behovet for at tilhøre et socialt fællesskab og for at føle sig accepteret og respekteret som menneske. Er man uden for det sociale fællesskab, vil det ofte gå ud over ens mentale sundhed og føre til en følelse af ensomhed og depression. I det såkaldt "moderne" samfunds storbytilværelse, kan det ofte være svært at finde et socialt fællesskab det sted, hvor man bor. I tidligere tiders bonde-/landsbysamfund var man automatisk på godt og ondt en del af landsbyens sociale fællesskab. I storbyen er man i langt højere grad nødt til at finde sit sociale fællesskab på sin arbejdsplads eller i grupper, som deler fritidsinteresser. Men selv på arbejdspladsen er fællesskabet ofte

De basale menneskelige behov

Baseret på Maslows behovspyramide

De fysiske behov

- Rent drikkevand
- Ren luft
- Tilstrækkelig og varieret, uforurenset føde
- Fysisk beskyttelse for eksempel mod vilde dyr
- Beskyttelse mod underafkøling og overophedning af kroppen i form af tøj og bolig.

De psykiske behov

- Følelse af fysiske sikkerhed og tryghed
- Tilhørsforhold til et socialt fællesskab
- Følelse af at være accepteret og elsket.

---

*“Et rent, sundt og bæredygtigt miljø
er en menneskeret”*

*Uddrag af dom afsagt af Den Europæiske
Menneskerettighedsdomstol i Haag, juli 2025*

---

fraværende, blandt andet fordi et stigende antal mennesker arbejder i servicefag, hvor arbejdet ofte er ensomt, men også fordi konkurrence og mobning ofte er en del af hverdagen på en arbejdsplads.

I mere ekstreme tilfælde kan behovet for at føle sig som en del af et sammen-tømret fællesskab føre mennesker ind i hooligangrupper eller kriminelle miljøer. En ret ny form for fællesskaber er skabt af internettets sociale medier eller online-gaming-fora, hvilket kan skabe en fornemmelse af fællesskab, men også en stigende grad af fysisk isolation fra andre mennesker.

Selvom der tilsyneladende er muligheder for at finde sociale fællesskaber, er den mentale sundhed kraftigt faldende i de rige lande. Ifølge Sundhedsstyrelsens Nationale Sundhedsprofil havde 11 procent af alle danskere i 2013 et dårligt mentalt helbred. I 2022 var dette steget til 17 procent. Tallene for angst og depressioner hos børn og unge er tredoblet siden 2006. Den samme tendens ser man i det meste af den vestlige verden. I USA for eksempel viser undersøgelser, at 42 procent af gymnasieeleverne går rundt med en vedvarende følelse af håbløshed og sorg.

Samlet set må vi altså konkludere, at nutidens samfund, selv i den rige del af verden, er meget langt fra at opfylde selv de mest elementære fysiske og psykiske behov. Alene dette burde være grund nok til at overveje, om nutidens samfund er det samfund, vi ønsker.

En grundlæggende faktor i vores overvejelser om, hvordan et økosamfund kunne se ud, er, at de basale menneskelige behov skal kunne opfyldes. Men det er langt fra nok.

Det miljømæssige råderum

Det miljømæssige råderum er et begreb, der blev udviklet af Milieodefensie (Friends of the Earth, Holland) først i 1990'erne som et led i en Europæisk kampagne for et bæredygtigt Europa. Begrebet var et forsøg på at sætte tal på de ressourcer, der er tilgængelige for hvert menneske på Jorden, hvis ressourcerne skal fordeles ligeligt, og vi ikke skal belaste miljøet ud over dets grænser.

Det miljømæssige råderum defineres som den samlede mængde af fornyelige

Det miljømæssige råderum

Det miljømæssige råderum er den samlede mængde af Jordens ressourcer, vi kan bruge, uden at belaste miljøet og uden at forhindre fremtidige generationer i at få adgang til den samme mængde af ressourcer.

Ligger vores ressourceforbrug over loftet, er vores livsstil ikke bæredygtig.

Råderummets loft

Mellem loft og gulv er vores livsstil bæredygtig og langtidsholdbar.

Råderummets gulv

Under gulvet får vi ikke opfyldt vores basale behov.

og ikkefornyelige ressourcer, vi kan bruge, uden at belaste miljøet og uden at forhindre fremtidige generationer i at få adgang til den samme mængde af ressourcer. Denne mængde kan vi kalde for det miljømæssige råderums loft. Samtidig er det en forudsætning, at alle mennesker på Jorden har ret til en lige del af dette råderum.

Det socialt nødvendige råderum, som vi kan kalde for gulvet, er den mængde af ressourcer, vi skal bruge for at opfylde de basale menneskelige behov (rent drikkevand, ren luft, fødevarer osv.).

For at beregne det miljømæssige råderum skal vi altså kende mængden af fornyelige og ikkefornyelige ressourcer, og vi skal vide, hvor meget vi kan bruge dels for at undgå at udtømme den pågældende ressource, dels for at undgå at belaste miljøet ud over dets bæreevne, det vil sige, hvor meget der kan optages i de naturlige økologiske kredsløb, uden at der sker skade på dem.

Ideelt set skulle der være plads til, at vi kan indrette os på mange forskellige måder imellem gulvet og loftet af det miljømæssige råderum. Men den nuværende situation er langt fra ideel.

Siden det miljømæssige råderum blev opgjort først i 1990'erne, er udtømmingen af ressourcerne såvel som belastningen af miljøet steget kraftigt på en lang række områder. Et af de områder, hvor udviklingen er gået hurtigst, er udledningen af menneskeskabte drivhusgasser til atmosfæren. Det gælder både for CO₂ og andre drivhusgasser, specielt metan og kvælstofoxider. Den globale gennemsnitstemperatur er allerede ved at overskride de 1,5 grader celsius, som Parisaftalen anbefaler, og selv hvis vi i løbet af nogle få år reducerer udledningerne af drivhusgasser til nul, vil det vare flere hundrede år, før atmosfærens indhold af drivhusgasser kommer ned på et niveau, hvor vi igen kan tillade os at udlede selv små mængder af drivhusgasser. Men på trods af Parisaftalen stiger udledningerne af drivhusgasser globalt set stadig, og risikoen for, at vi overskrider en global opvarmning på 2 grader og når mindst 3 grader før den globale opvarmning standser, er stor.

Det miljømæssige råderum for enhver form for kulstofbaserede brændsler, fossile som ikkefossile, er altså reelt nul. Det samme gælder for andre

menneskeskabte aktiviteter, som fører til udledning af CO₂ som rydning af skov og transport baseret på fossile brændsler eller el produceret på kraftværker fyret med fossile brændsler eller biomasse. Det betyder, at vi er henvist til ægte vedvarende energikilder som sol, vind og geotermisk energi. Men det er også energi- og ressourcekrævende at producere vedvarende energianlæg. Konsekvensen er, at vores energiforbrug skal skæres kraftigt ned, hvis vi skal klare os med vedvarende energi inden for det miljømæssige råderum.

Råderummet for de andre drivhusgasser, primært metan og nitrogendioxid (lattergas) er der heller ikke noget tilbage af. Dette udelukker reelt industriel husdyrproduktion og landbrug baseret på kunstgødning og større mængder af husdyrgødning. Også udvinding og forarbejdning af en lang række ikkefornyelige råstoffer, specielt metaller og sjældne jordarter, medfører afbrænding af fossile brændsler. Det samme gør cementproduktion.

Skal vi holde os inden for det miljømæssige råderum på klimaområdet, har det altså meget store konsekvenser for næsten alle samfundssektorer. Det vil kræve en omlægning og indskrænkning af vores forbrug af ting og aktiviteter, som vi i dag tager for givet.

Hertil kommer, at en overholdelse af det miljømæssige råderum kun tillader os at udvinde de mængder af råstoffer, som bliver gendannet via de naturlige, geologiske processer. Det henviser os reelt til et udstrakt genbrug af de råstofferessourcer, der allerede er udvundet. Dem har vi til gengæld nok af i det råstofaffald, vi har tilgængeligt i den rige del af verden og også i nogen grad i de fattige lande. Men genbrug kræver også energi, og produktion og brug af energi kan være meget miljøbelastende. Derfor er der også snævre grænser for, hvor meget vi kan tillade os at genbruge, og det kræver, at vi har rimelige mængder af vedvarende energi til vores rådighed.

For de fornyelige ressourcer ser billedet ikke helt så sort ud, men der skal skæres voldsomt ned på vores ressourceforbrug, hvis vi skal kunne klare os med biobaserede råstoffer inden for det miljømæssige råderum.

Vores fødevarerforsyning udgør et specielt problem. Situationen i dag er, at de rigeste lande i verden optager en uforholdsmæssig stor del af det samlede,

globale landbrugsareal, dels til dyrkning af luksusafgrøder til den rige verden, dels til dyrkning af foderstoffer som sojabønner og andre afgrøder som oliepalmer til fødevareindustrien i de rige lande. Specielt dyrkning af foder til den stadigt stigende kødproduktion i rige lande betyder, at bønder i den fattige verden bliver frataget deres landbrugsjord og dermed deres mulighed for at brødføde sig selv. Det betyder igen, at de enten må flytte til de voksende storbyer eller fælde skov for at skaffe sig ny landbrugsjord.

Skal fødevareproduktionen bringes inden for det miljømæssige råderum, skal stort set al import af landbrugsprodukter fra den fattige del til den rige del af verden ophøre, så den tilgængelige landbrugsjord kan bruges til at brødføde den lokale befolkning. Det kræver også, at dyrkning af foderafgrøder i den rige verden, herunder Danmark, skal reduceres kraftigt. Tilsammen har det den konsekvens, at vores forbrug af kød skal bringes tilsvarende ned.

Der skal altså ske en radikal omfordeling af det tilgængelige landbrugsareal, hvis alle mennesker på Jorden skal have mulighed for at få en sund og tilstrækkelig kost. Skal vores fødevareproduktion holdes inden for det miljømæssige råderum, skal produktionen endvidere ske på et så lille areal som muligt og ved hjælp af metoder, som bevarer jordens frugtbarhed og naturgrundlaget.

Vi er kommet langt, hvis vi kan skabe et samfund, som opfylder de basale menneskelige behov og samtidig holder sig inden for det miljømæssige råderum. Men selv da er der stadig et stykke vej, før vi kan sige, at vi har skabt et samfund, der er i balance med den omgivende natur.

Biodiversiteten

Selv om vi formår at holde os inden for det miljømæssige råderum, giver det ingen garanti for, at vi kan genoprette Jordens biodiversitet. Biodiversiteten er den mangfoldighed af arter i vandet og på landjorden, som findes overalt på Jorden, og som har udviklet sig gennem evolutionen i millioner af år fra bakterier til blåhvaler. Alle disse arter er tilpasset til det miljø og økosystem, de indgår i, og de indgår alle sammen i et økologisk samspil, hvor selv de mindste arter påvirker alle de andre arter, der lever i det, også mennesket.

Biodiversitet ikke bare er et spørgsmål om at glæde sig over fuglesangen om foråret eller en smuk sommerfugl på en blomst. Jordens biodiversitet er hele vores livsgrundlag.

Men Jordens biodiversitet er alvorligt truet, så truet, at man taler om den sætte masseudryddelse af arter. De første fem skyldtes naturkatastrofer som omfattende vulkanudbrud og meteornedslag. Men den nuværende masseudryddelse er skabt af den menneskelige civilisation. En fjerdedel af verdens arter er truet af udryddelse globalt, og alene i Danmark er cirka 1.900 arter af dyr og planter så truede, at de vil forsvinde fra vores natur, hvis ikke udviklingen hurtigt vendes.

Det er vigtigt at huske, at biodiversitet ikke bare er et spørgsmål om at glæde sig over fuglesangen om foråret eller en smuk sommerfugl på en blomst. Jordens biodiversitet er hele vores livsgrundlag. Vi er afhængige af de naturlige økosystemer til at frembringe ren luft, rent drikkevand og de fødevarer, vi skal leve af. En trussel mod biodiversiteten er en trussel mod livet på Jorden, hvad enten det er dyrenes eller menneskets. Derfor er det et centralt krav til det fremtidige økosamfund, at det ikke bare skal bevare Jordens nuværende biodiversitet, men også skal genoprette noget af den biodiversitet og dermed de økosystemer, der allerede er ødelagt af den nuværende udvikling, forudsat at det overhovedet er muligt.

Det betyder, at et økosamfund, ud over at holde sig inden for det miljømæssige råderum, også skal give plads til at genoprette udstrakte og uberørte naturområder med skov, moser og enge. Vi skal ikke være bange for den uregulerede natur, som mange er det i dag, men snarere være bange for at miste den. Det betyder selvfølgelig ikke, at vi ikke må give plads til at dyrke fødevarer og andre bioafgrøder, i det omfang det er nødvendigt, men det skal ske så skånsomt som muligt og på et så begrænset areal som muligt.

Genskabelse af naturlige CO₂-dræn

Skal klimaet igen bringes i en nogenlunde stabil balance, er det ikke nok at standse udledningerne af drivhusgasser. Det er også nødvendigt at nedbringe koncentrationen først og fremmest af CO₂, som ikke nedbrydes naturligt i atmosfæren. Der tales meget om forskellige teknologiske metoder til at trække CO₂ ud af atmosfæren, men fælles for dem alle er, at det er teknologier, som ikke er gennemprøvet i større skala, og at det er meget energikrævende teknologier, som i sig selv medfører ekstra udledninger af CO₂. Derfor er den eneste gangbare metode til at få nedbragt CO₂-koncentrationen i atmosfæren

at bruge de naturlige CO₂-dræn, som vi har ødelagt ved at fælde skove og tørlægge vådområder. Det er derfor helt afgørende, at et fremtidigt økosamfund også giver plads til at genoprette gamle vådområder og lade skoven brede sig så meget som muligt.

Heldigvis passer kravet om at genoprette biodiversiteten godt sammen med kravet om at genskabe de naturlige CO₂-dræn. Det, der er godt for biodiversiteten, er samtidig af afgørende betydning for, at vi kan genskabe de processer, som optager CO₂ i biomassen og i jordbunden. Det gælder både kravet om at genskabe uregulerede naturområder og kravet om at skabe et landbrug, der genopretter jordens frugtbarhed og eksisterer i et samspil med de naturlige økosystemer. Ved at genskabe de naturlige CO₂-dræn vil vi forhåbentlig gøre det muligt for klimaet at stabilisere sig, næppe som det var før klimaændringerne begyndte, men i en ny, stabil balance.

Et robust samfund

Nutidens samfund er meget sårbart over for forstyrrelser af forsyningskæder, infrastruktur og økonomi. Vi lever i et samfund, som er blevet mere og mere komplekst og mere og mere afhængigt af udveksling af varer på globalt plan.

Et komplekst samfund er langt mere udsat for, at små årsager kan få store virkninger. En lille fejl i et program, der styrer transaktioner af penge via internettet, kan få store og uoverskuelige konsekvenser for samfundet. I et mindre komplekst samfund, som vi havde det for ikke så mange år siden, kunne vi stadig tage vores bankbog med i banken og få udbetalt penge som kontanter. I dag er bankbøger stort set afskaffet, og antallet af banker med kundebetjening er faldet kraftigt. Afhængigheden af internettet er bare en af de ting, som har gjort vores samfund mere komplekst og dermed også mere sårbart.

Skal vi have en chance for at overleve det kommende klimakaos, skal vores samfund være langt mere robust, end det er i dag. Mange af de krav, vi stiller til et økosamfund, er de samme krav, som skal opfyldes for at skabe et robust samfund. Kortere vej mellem producent og forbruger, lokal fødevarerproduktion, som ikke udpiner jorden og gør den følsom over for tørke og kraftig nedbør, men i stedet fokuserer på at genoprette muldlaget, er bare nogle af de

mange faktorer, der er vigtige i forhold til at skabe et mere robust samfund.

I dag er de politiske beslutninger primært styret af, at samfundsøkonomien fungerer gnidningsfrit og skaber velfærd og velstand på kort sigt, så de politikere, der tager beslutningerne, kan blive valgt igen. Langsigtede, måske upopulære beslutninger, som går ud over den kortsigtede vækst, er der ingen, der tør røre ved, hvilket betyder, at vækstsamfundet uundgåeligt bliver mere og mere ustabil, efterhånden som vi bevæger os ud over grænserne for bæredygtighed for miljøet og klimaet. Et robust samfund er et samfund, hvor de langsigtede beslutninger, der skaber balance mellem miljøet og samfundet, har den højeste prioritet.

Et demokratisk samfund

Selvom vi kalder vores samfund for demokratisk, er der ofte lang vej mellem den enkelte borger og beslutningstagerne i samfundet. Det er mere reglen end undtagelsen, at politikerne siger en ting, når de skal vælges, og gør noget helt andet, når de er blevet valgt. Hertil kommer, at flere og flere beslutninger bliver taget på overnationalt plan. For Danmark sker det i EU, hvor den enkelte borger stort set ingen indflydelse har på de beslutninger, der bliver taget.

Vi oplever også, at mange af de beslutninger, som har stor indflydelse på vores fremtid, bliver taget langt væk fra de folkevalgte, nemlig i direktionslokalerne i store, multinationale selskaber, som har en stor indflydelse på samfundets økonomi, og som har et udbygget lobbyapparat, som kan påvirke beslutninger på nationalt og overnationalt plan. Her er beslutningerne præget af kortsigtede økonomiske interesser, som ofte har store negative konsekvenser for samfundet og dets indbyggers fremtid.

Derfor må et økosamfund indebære en samfundsform, som giver mulighed for en form for direkte demokrati, hvor det enkelte menneskes eller firmas kortsigtede økonomiske interesser ikke har nogen mulighed for at påvirke beslutningerne.

Mange beslutninger, der har stor indflydelse på vores fremtid, bliver taget i de multinationale selskabers direktionslokaler – langt væk fra de folkevalgte.